

(s. 15). Opět se vzpírá představě, že se jedná o „přežitek“ kulturních vzorců z předkolumbovské doby, o aspekty vnucené koloniální nadvládou nebo moderními protestantskými misími. Respektive tyto faktory samozřejmě hrají v transformacích mayské kultury a světonázoru jistou roli, stejně jako traumatizující prožitky občanských válek druhé poloviny 20. století, zkušenosti získané při sezónních pracovních migracích členů komunit nebo podněty vzešlé z globálního turismu posledních dekád a přímých i nepřímých kontaktů Mayů se západní ezoterikou a new-age náboženstvími. To vše v jeho chápání ale pouze dokresluje a modifikuje, nikoli zásadně transformuje mayské chápání života jako kontinuální (sebe)oběti, založené na podmínkách existence ve specifickém prostředí středoamerické horské oblasti.

V tomto smyslu se Kapusta explicitně vymezil proti některým proudům moderní antropologie, které identifikuje s inspiracemi vzešlými z děl Karla Marxe a Michela Foucaulta, z postkoloniální a poststrukturální teorie. „Zájem o to, jak kultura skrze symboly dává lidskému životu význam a smysl, nahradil požadavek nahlížet na svět výhradně prizmatem nerovnosti, dominance a disciplíny,“ konstatuje a následně vyslovuje naději, že svým výzkumem může tento momentální „neradostný stav věcí“ v rámci disciplín studujících člověka a jeho kulturu modifikovat (s. 205–209).

Při vší podloženosti této jeho teze teoretickou literaturou a poznatky získanými během terénního výzkumu ji nicméně neshledávám zcela přesvědčivě obhájenou. Respektive neshledávám možným takto jednoznačně stavět proti sobě „Kulturu“ a „Moc“ (kapitálky na začátku jsou autorovy), a obě tyto kategorie proti jeho vlastní kategorii „žitého“ náboženství, neoddělitelně vrostlého do lidské existence. Takové zjednodušení koneckonců rozporuje i v předchozích kapitolách Kapustou tak plasticky vykreslená komplexnost života mayských komunit, jejich zakotvenost v lokálních vazbách stejně jako v prostředí národním a transnacionálním, v minulosti i přítomnosti. Života sice podkresleného „náboženstvím“ – nikoli (v Kapustově pojetí) všudypřítomným vztahem k nadpřirozenu, ale spíše partnerstvím s okolním prostředím, zvířaty a rostlinami, krajinnými prvky a stvořitelstvími

principy – zároveň ale také určovaného každodenním bojem o fyzické přežití. A tento boj se odvíjí od schopnosti účinně si zajistit obživu, ale také najít modus vivendi s těmi, kdo přístup k obživě mohou uzavřít, s politickými reprezentacemi na národní i lokální úrovni, s nadnárodními firmami a přílivem západních „hledáčů posvátna“. Tedy s reprezentanty „Moci“, kterou Kapusta navrhuje v úvahách o náboženství upozadit.

Toto závěrečné konstatování nemá být kritikou, spíše podnětem k otevření delší diskuse o procesech kulturních transferů a transformací, a o lidské „kultuře“ jako takové. Diskuse, v níž budou data shromážděná Janem Kapustou bezpochyby cenným argumentem.

Jan Kapusta. 2020. *Oběť pro život: Tradice a spiritualita dnešních Mayů*. Praha: Argo.

Miroslav Černý – Život s indiány tří Amerik: Čtení o Václavu Šolcovi (2019)

Přemysl Ovský

Katedra antropologie

Fakulta filozofická

Západočeská univerzita v Plzni

povsky@ksa.zcu.cz

K PŘÍLEŽITOSTI stého výročí narození PhDr. Václava Šolce, CSc. se v nově vydané biografii filolog a amerikanista Miroslav Černý rozhodl zpracovat život a dílo tohoto významného českého etnografa, specializujícího se na indiánské kultury amerického kontinentu. V porovnání s monumentální (alespoň co se rozsahu týče) biografii jeho etnologického a cestovatelského kolegy Miloslava Stingla¹ se jedná o dílo poměrně úspěšné. Na 125 stránkách textu najdeme celkem 4 hlavní témata: (1) stručný životopis Václava Šolce; (2) představení Šolcovy literární tvorby, a to jak vědecké, tak i populárně-naučné; (3)

¹ Chroust, Adam. 2016. *Miloslav Stingl: Biografie cestovatelské legendy*. Brno: JOTA.

Šolcovy snahy o popularizaci amerikanistiky v podobě různých přehledových a populárních publikací, četných výstav, přednášek a rozhlasových vysílání; (4) zhodnocení přínosu a aktuálnosti Šolcova literárního díla z pohledu současné vědy.

Po krátkém úvodu, ve kterém autor popisuje, jak se seznámil s dílem Václava Šolce, a ve kterém se nevyhne ani krátkému srovnání s Miloslavem Stinglem (s. 8–9), přichází na řadu etnografův životní příběh. Začíná narozením ve východočeské Sobotce, pokračuje přes mládí prožité v Úpici a studentská léta v Praze až po studium etnografie a srovnávací vědy náboženské na FF UK v Praze, kam se dostal oklikou přes Arcibiskupský kněžský seminář v Praze–Dejvicích. Následuje zaměstnání v Náprstkově muzeu, kde se stal v roce 1970 ředitelem po odvolaném Erichu Heroldovi a kde působil až do odchodu do důchodu v roce 1979. Během této doby pořádal v Praze nespočet výstav, pomáhal v Číně, Koreji a ve Vietnamu s rozvojem muzejnictví a od 60. let také podnikl řadu dlouhodobých terénních výzkumů v Jižní a Střední Americe.

Následující a zároveň i nejobsáhlejší kapitola se věnuje Šolcovým výzkumným pobytům v Latinské Americe. Není bez zajímavosti, že ačkoliv bylo studium indiánských kultur Šolcovým celoživotním snem již od útlého mládí, na svoji první cestu, konkrétně do Bolívie, se mohl v důsledku politického mezinárodního uvolnění vydat až ve svých 44 letech. Po osmiměsíčním pobytu mezi aymarskými indiány následovala řada dalších výprav do Chile, Peru, Mexika a Kolumbie. Kniha se pak pomocí krátkých anotací věnuje každé z pěti cestopisných monografií, které Šolc napsal právě na základě výše uvedených výzkumných pobytů. Poskytuje také detailní informace o většině Šolcových zámořských terénních výzkumů. Věnuje se i silným stránkám Šolcovy osobnosti, patrných ze stránek jeho knih, jako jsou humor, lyričnost popisu nebo zvědavost. Na druhou stranu upozorňuje na Šolcova přílišnou idealizaci jihoamerických indiánů, ale také vzrůstající angažovanost, kterou ve svém pozdějším díle projevoval. Otázkou v tomto směru zůstává, zda lze opravdu Šolcova propagaci socialistického uspořádání světa a morální útoky na hippies potulující se Jižní Amerikou přičíst

pouze na vrub snaze o úlitbu tehdejšímu režimu a jeho cenzorům (s. 45).

V další kapitole se pak Černý věnuje Šolcově vědecké a muzejní práci. Zabývá se jeho vědeckými monografiemi z oblasti srovnávací náboženské vědy, jihoamerické a středoamerické materiální kultury nebo jihoamerické archeologie. Neopomíná také dvě poslední vědecké monografie, tentokrát z českého prostředí, týkající se systematického výzkumu voroplavy. Mezi laickou veřejností se Šolc asi nejvíce proslavil díky mnohým úvodům a doslovům k tehdy velmi populárním knihám, tematicky se vztahujícím k americkým indiánům. Tím se dostávám k dalším dvěma kapitolám, kterými jsou „Popularizace amerikanistiky“ a „Beletrie pro mládež“. Šolcovy propagační a popularizační aktivity byly totiž úctyhodné. Vedle již zmíněných doslovů sepsal trilogii přehledových populárně-naučných publikací o indiánech na celém americkém kontinentu, jejichž anotace a krátké úryvky v knize samozřejmě nechybí. Potěší i jejich kritické zhodnocení z pohledu současné vědy a zasazení do širší kolekce moderních českých monografií a antologií týkajících se amerických indiánů (s. 74–75). Následuje exkurze do románové tvorby pro mládež, kam se Šolc se svými 9 dobrodružnými prózami nesmazatelně zapsal. Opět zde platí, že každá z těchto knih je opatřena krátkou anotací a úryvkem.

Závěr biografie je věnován zhodnocení přínosu a aktuálnosti díla Václava Šolce jak z pohledu cestovatelského, tak z pohledu vědeckého. A na obou polích si podle autora své místo plně zaslouží. Navzdory tomu, že jeho populární práce již poněkud zastarala (s. 99), pro současnou etnologickou vědu je Šolc stále přínosným a citovaným autorem (s. 97). Knihu uzavírá doslov Lívie Šavelkové (s. 104–107), která mimo jiné vzpomíná na první dětská setkání s Václavem Šolcem a na to, jak ji přivedl k zájmu o indiány a ke studiu etnologie. A právě tato část dodává celé biografii na plastičnosti a autentičnosti, protože ukazuje Šolce především jako člověka – pokorného a nadšeného milovníka indiánů tří Amerik.

Knihu napsal „neetnograf“, lingvista Miloslav Černý. Autor, který jakoby pochyboval, zda je vůbec oprávněný o Šolcovi psát, se v úvodu ospravedlňuje, proč se rozhodl

zpracovat toto téma. Dovolím si však tvrdit, že pochyboval zcela zbytečně, neboť se úkolu zhostil se ctí. To, že se knihu podařilo vydat, se dá pokládat za úspěch, protože odborných biografí významných českých etnografů je jako šafránu. Již zmíněný Miloslav Stingl je zřejmě jediným zástupcem na tomto poli. Autorovi se však navíc podařilo sestavit kompletní a ucelenou biografii, zasazenou do širšího kulturního rámce, včetně celkového zhodnocení Šolcova celoživotního díla, což je počín jistě chvályhodný. Jak však sám autor v úvodu přiznává, Václav Šolc by si zasloužil alespoň ještě jednu monografii, obsahující detailnější rozbor a zhodnocení jeho bohatého literárního díla. Upřímně doufám, že k tomu brzy dojde.

Černý, Miroslav. 2019. *Život s indiány tří Amerik: Čtení o Václavu Šolcovi*. Praha: Akropolis.